

פרשת הקת

נחש הנחושת וברכת הרפואה

בפרשתנו מתוארת תלונתם של בני ישראל על שה' הוציאם ממצרים ומאכלים את המן במדבר. כעונש על כך, ה' משלח בעם את "הנחשים השׁרפים", ובהמשך מסופר:

"וַיָּבֵא הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ הֲטָאֵנוּ כִּי דִבְרָנוּ בְּה' וּבְךָ הַתְּפַלֵּל אֵל ה' וַיִּסַּר מִעֲלֵינוּ אֶת הַנָּחָשׁ וַיִּתְּפַלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל גֵּס וְהָיָה כָּל הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וְחָי: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נָחָשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל הַגֵּס וְהָיָה אִם נָשׁוּךְ הַנָּחָשׁ אֶת אִישׁ וְהִבִּיט אֶל נָחָשׁ הַנְּחֹשֶׁת וְחָי" (במדבר כ"א, ט-ז)

סיפור זה מעלה שאלה קשה: כיצד הנחש, שזה עתה גרמה נשיכתו למותם של בני ישראל, ירפא אותם? וכי לראייה בלבד יש כוח לרפא? ידועים דברי חז"ל על שאלה זו:

"וכי נחש נמית או נחש מוחיה? אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהן שבשמים - היו מתרפאים, ואם לאו היו גימוקים." (ראש השנה פ"ג מ"ח)

תרומתו של נחש הנחושת היא, אם כן, שיעבוד הלב לה', דהיינו הבנת המצב והפנמה של המסרים הדתיים הנובעים ממנו.

בסיפור הקצר של נחש הנחושת יש מקבילות לשוניות לסיפורים אחרים. ננסה ללבן מקבילות אלה, ולהבין את המסר של הסיפור על פי המשנה בדרך מעמיקה יותר.

אחרי חלק מהמכות ביקש פרעה ממושה להתפלל ולהסירן, למשל:

"וַיִּקְרָא פְּרֹעֶה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ הֲעִתִּירוּ אֵל ה' וַיִּסַּד הַצְּפַרְדְּעִים מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי... (שמות ח, ד)
"וַיִּמְהַר פְּרֹעֶה לְקַרְא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ חֲטָאתִי לָה' אֶ-לְהִיכֶם וְלָכֶם: וְעַתָּה שֵׂא נָא חֲטָאתִי אֵךְ הַפְּעַם וְהִעִתִּירוּ לָה' אֶ-לְהִיכֶם וַיִּסַּד מִעֲלֵי נַק אֶת הַמְּנוֹת הַזֹּאת" (שמות י', טז-יז)

סיפור נחש הנחושת משתמש בביטויים דומים, ומהווה שחזור של מכות מצרים. הנחש שהיה האות של משה לפרעה במצרים הפך בפרשתנו מכוח ממית לכוח מחיה. בפרשתנו מתלוננים בני ישראל שה' ומשה הוציאו אותם ממצרים, ולאחר קבלת העונש של נחש הנחושת הם מכירים בחטאם ומבקשים ממושה להתפלל בעדם ולהסיר את המכה - ממש כמו פרעה במצרים. אך ישנו הבדל משמעותי אחד: לאחר הסרת המכה, התברר שפרעה

לא חש עצמו משועבד כלל לה'. הוא התחנן בפני משה אך ורק כדי להסיר את המכה. לעומתו, כשהבינו בני ישראל שמצבם דומה כל כך למצבו של פרעה, הכירו בחטאם, שיעבדו את לבם לאביהם שבשמים, וחזרו בתשובה.

בהקשר זה, נעיין בכמה היבטים של ברכת הרפואה שבתפילת העמידה:

"רַפְּאֵנוּ ה' וְנִרְפָּא, הוֹשִׁיעֵנו וְנִשְׁעָה בִּי תְהַלְתְּנוּ אֲתָהּ. וְהַעֲלֵה רַפּוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל מַכּוֹתֵינוּ, בִּי א-ל מֶלֶךְ רוֹפֵא נְאֻמָּנוּ וְרַחֲמָנוּ אֲתָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה' רוֹפֵא הוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל."

נוסח הברכה מבוסס על הפסוק:

"רַפְּאֵנוּ ה' וְנִרְפָּא הוֹשִׁיעֵנו וְנִשְׁעָה בִּי תְהַלְתְּנוּ אֲתָהּ" (ירמיהו י"ז, יד)

הרפואה עליה מדובר בירמיהו היא רפואה מתובנות מוטעות, כמתואר בפסוקים הקודמים:

"עֵקֶב הַלֵּב מִכֵּל וְאָנֵשׁ הוּא מִי יִדְעֵנוּ: אֲנִי ה' הַקֹּרֵב לֵב בְּהֵן בְּלִיזָה וְלִתְּת לְאִישׁ בְּדַרְכָּיו כְּפָרִי מִעֵלְיוֹ" (פסוקים ט-ו)

גם כאן, כפי שראינו בסיפור נחש הנחושת, הרפואה קשורה להסתכלות האדם על מצבו והבנתו בצורה נכונה, שכן ללא הסתכלות כזו לא יוכל האדם להירפא מהבנותיו השגויות.

מקומה של ברכת הרפואה ברצף הברכות בתפילת העמידה בא ללמדנו מסר חשוב: הבנת האדם את עצמו (ברכת הדעת) חשובה כמפתח לכול, כדי שימצא את מקומו (ברכת התשובה) וכדי שה' יסלח לו (ברכת הסליחה). בזכות כך האדם יזכה לגאולת הנפש (ברכת הגאולה) ורפואת הגוף (ברכת רפואה). הגמרא (מגילה יז ע"ב) מסיקה שגאולה ורפואה שתייהן פועל יוצא של הסליחה - הגאולה מהצד הרוחני והרפואה מהצד הגשמי.

גם המקור מספר ירמיהו וגם מיקום ברכת הרפואה בתוך תפילת העמידה מצביעים על כך שהרפואה קשורה למאזן הנפשי והרוחני של האדם - מעין פסיכוסומטיקה ברפואה המודרנית.

חתימת הברכה "בְּרוּךְ אַתָּה ה' רוֹפֵא הוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל" דומה מאוד לחתימת ברכת "אשר יצר", "בְּרוּךְ אַתָּה ה' רוֹפֵא כָּל בְּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת", אך ההבדלים בין הברכות בולטים ומכוונים. בברכת "אשר יצר" אנו מבטאים התפעלות על עצם הבריאה, ולכן מברכים את ה' בלשון "רוֹפֵא כָּל בְּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת". לעומת זאת, בתפילת העמידה מתפלל היחיד בעם ישראל להצלחתו, ולכן הנוסח המתאים הוא דווקא "הוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל", ללא התפעלות על עצם הבריאה בלשון "וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת".